

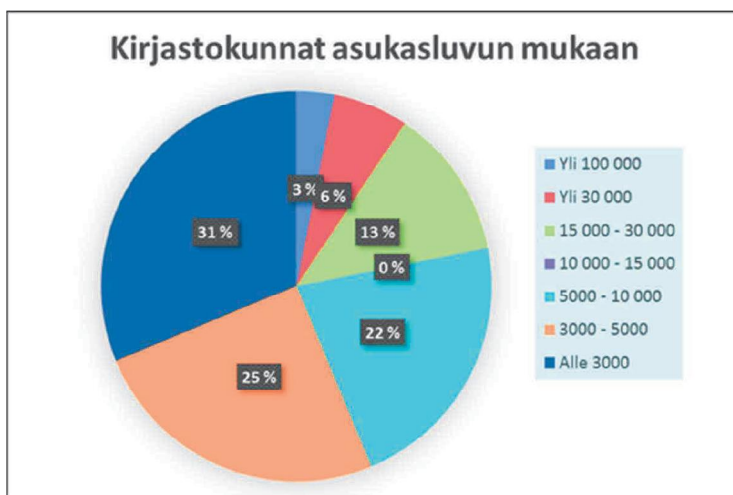
Toimintakertomus 2018

Alueellinen kehittämistehtävä Kuopio: Etelä- ja Pohjois-Savon kirjastot

Etelä- ja Pohjois-Savon kehittämisalue

1.1.2018 Kuopion kaupunginkirjasto ryhtyi hoitamaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (660/2017) mukaisesti alueellista kehittämistehtävää toimialueenaan Etelä-Savon ja Pohjois-Savon yleiset kirjastot. Vuoden 2018 aikana alueellisen kehittämistehtävän hoitamisella on luotu edellytyksiä Savon yleisten kirjastojen toiminnan vahvistumiselle voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti.

Vuonna 2018 Etelä- ja Pohjois-Savon alueella oli yhteensä 27 kirjastoa ja 35 lähikirjastoa. Lisäksi alueella oli 13 kirjastoautoa, kolme lainausasemaa ja yksi potilaskirjasto. Henkilötyövuosia Etelä-Savon kirjastoissa oli vuoden 2017 tilastojen mukaisesti 102,37 ja Pohjois-Savon kirjastoissa 174,84. Välimatkaa pohjoisimman Sukevan ja eteläisimmän Suomenniemen kirjastojen välillä on suurinta tietä 326 kilometriä, joten alue on maantieteellisesti laaja.

Vuoden 2018 lopussa Etelä-Savon alueella oli asukkaita 144 640 ja Pohjois-Savon alueella 245 696. Yhteensä koko alue kattaa siis noin 390 000 asukasta. Alueella on 32 kuntaa, joista 78 % on alle 10 000 asukkaan kuntia.

Etelä-Savon kirjastoista Lumme-kimppaan kuuluvat kaikki muut paitsi Sulkavan ja Kangasniemen kirjastot. Lisäksi Pohjois-Savon

kirjastoista Lumme-kimppaan kuuluu Varkauden kirjasto. Pohjois-Savon Rutakko-kimppaan kuuluvat Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi, Tervo, Vesanto ja Vieremä. Kimppojen sisällä on lisäksi tiivistä kirjastoyhteistyötä: Keitele, Pielavesi, Tervo ja Vesanto muodostavat yhdessä Nilakan kirjaston ja Joroinen, Juva ja Rantasalmi Toenperän kirjaston.

Kaavin ja Tuusniemen kirjastot ovat osa Kuopion kaupunginkirjastoa. Hirvensalmen, Pertunmaan ja Puumalan kirjastot ovat osa Mikkelin seutukirjastoa.

Kuopion kaupunginkirjasto valmistautui alueellisen kehittämistehtävän hoitamiseen **tekemällä organisaatiomuutoksen** vuodenvaihteessa 2017–2018. Organisaatiomuutoksen yhteydessä maakuntaosasto lakkautettiin ja kaukopalvelu siirrettiin osaksi aikuistenosastoa. Maakuntaosaston osastonjohtaja siirrettiin lähipalvelu- ja aluepäällikön tehtävään, vastuualueenaan alueellisen kehittämistehtävän koordinointi sekä lähipalvelut. Loppuvuodesta käynnistettiin rekrytointiprosessi, jossa avattiin kolme uutta informaation tehtävää eri osaamisprofileilla. Loppuvuodesta orientoiduttiin myös vankilakirjastoyhteistyöhön muun muassa Turun kaupunginkirjaston järjestämässä seminaarissa sekä käymällä alustavia neuvotteluja Kuopion vankilan johdon ja rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Organisaatiomuutoksen myötä muodostui **Savon alueellisen kehittämistehtävän tiimi**, johon kuuluvat lähipalvelu- ja aluepäällikkö (60 % työajasta), pedagoginen informaattikko (60 % työajasta), digi-informaattikko (60 % työajasta), koulutussuunnittelusta ja viestinnästä vastaava informaattikko (60 % työajasta) sekä vankilakirjastoyhteistyöstä ja antokaukolainauksesta vastaava kirjastovirkailija (30 % + 20 % työajasta). Lisäksi alueellisen kehittämistehtävän

suunnitteluun ja toteutukseen osallistuvat pienellä työpanoksella (5-10 %) kirjastotoimenjohtaja, asiakas- ja kokoelmapäällikkö, järjestelmä- ja verkkopäällikkö, lasten ja nuorten kirjastopalveluiden päällikkö sekä hallintosihteeri.

Vuoden alkupuolella perustettiin **Savon alueellisen kehittämistyön suunnitteluryhmä** tukemaan työn tekemistä. Työryhmä suunnittelee tärkeimmät käytännön työn linjaukset, tekee aikataulujen synkronointia ja ideoi uutta kirjastolain mukaisesti. Työryhmässä on pysyvä edustus Kuopion kaupunginkirjastosta, Mikkelin seutukirjastosta ja Itä-Suomen AVIsta. Lisäksi mukana on kaksi Etelä-Savon kirjastojen edustajaa ja kaksi Pohjois-Savon kirjastojen edustajaa, jotka valitaan aina kaksivuotiskaudeksi kerrallaan. Suunnitteluryhmä kokoontui vuoden 2018 aikana kolme kertaa: toukokuussa, syyskuussa ja marraskuussa. Lisäksi yhteyttä pidettiin sähköpostitse.

Kirjastokierroksilla alue tutuksi

Alueellisen kehittämistehtävän toteuttamisen lähtökohtana oli alusta alkaen pyrkimys hyvään yhteistyöhön alueen kirjastojen kanssa, avoimuus sekä toimialueen tuntemus. Jotta kehittämisalue tulisi tutuksi, otti tiimi tavoitteekseen kiertää kaikki alueen kirjastot vuoden 2018 aikana. Kierrokset päästiin aloittamaan kunnolla vasta huhtikuussa, joten muutama vierailu jäi vielä seuraavan vuoden puolelle. **Vuoden 2018 aikana käytiin yhteensä 52 alueen kirjastossa ja tavoitettiin henkilökohtaisesti 161 alueen kirjastoammattilaista.**

Kirjastokierrokset olivat tärkeitä paitsi toimialueen tuntemuksen, myös yhteistyön ja toiminnan suunnittelun kannalta. Kierroksilla tehtiin alueellista kehittämistehtävää ja sen tekijöitä tutuksi, avattiin kehittämistehtävään liittyviä osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia, viestitiin ajankohtaisista asioista, havainnoitiin hyviä käytänteitä toisille kirjastoille jaettavaksi sekä tehtiin keskustellen laadullista osaamistarpeiden kartoitusta ja kerättiin koulutustarpeita. Kirjastoista myös kirjattiin muistiin sellaisia positiivisia asioita, joiden vuoksi kyseinen kirjasto voisi olla mahdollinen vertaisoppimisen paikka. Jokaisesta kirjastosta otettiin valokuvia ja tehtiin muistiinpanot keskustelujen pohjalta. Kierroksista kirjoitettiin muutama kertaan kuulumisia verkkoon Savon kirjastojen uutiskirjeeseen. Kattava koonti kierroksista julkaistiin uutiskirjeessä vuoden 2019 puolella.

Kirjastokierrosten avulla konkretisoitui kirjastojen erilaisuus ja resurssien vaihtelevuus.

Erilaisuudesta huolimatta kirjastojen havaittiin kamppailevan samojen ongelmien kanssa:

- henkilökunnan digitaitojen puute ja rajanveto digituen antamisessa
- nuorten käyttäytyminen, nuorten houkuttelevuus kirjastoon tai nuorille sopivien tilojen puuttuminen
- resurssipula ja siitä johtuva kiire aiheuttaa haasteita ajan hermolla pysymiseen ja työhyvinvointiin

Kirjastojen saama asiakaspalaute on kuitenkin todella hyvää. Asiakkaiden kiitokset kohdistuvat erityisesti henkilökohtaiseen, ystävälliseen ja asiantuntevaan palveluun sekä monipuoliseen kokoelmaan. Myös omatoimikirjastojen myötä lisääntyneet aukioloajat keräävät kiitosta. Kaikkiaan kierroksilta saatiin runsaasti arvokasta tietoa toiminnan kehittämiseksi.

Viestintä

Tammikuussa 2018 julkaistiin sivusto [Savon kirjastojen uutiskirje](http://savonuutiskirje.wordpress.com) osoitteessa <http://savonuutiskirje.wordpress.com>. Sivustolla viestitään ajankohtaisista asioista, kirjoitetaan blogia sekä kerätään yhteen koulutusten aineistoja, webinaareja, itseopiskelumateriaaleja ja hyviä vinkkejä. Ideapankissa jaetaan hyviksi havaittuja käytänteitä, ja sivustolla voi tutustua vertaisoppimiseen ja lukea vertaisoppimassa käyneiden kokemuksia. Alueen kirjastot ovat osallistuneet sivuston sisällöntuotantoon muun muassa kirjoittamalla esittelyjä omista kirjastoistaan, minkä myötä kirjastot tulevat vähitellen toisilleen tutuksi. Kirjastoesitykset ovat olleet sivuston luetuimpien sisältöjen joukossa. Sivustolla on julkaistu myös muun muassa matkakertomuksia kirjastoista, kirjavinkejä ja alueellamme avoimena olevia kirjastoalan työpaikkoja.

Vuonna 2018 uutiskirjeellä oli 7694 näyttökertaa ja siellä kävi 1198 vierailijaa. Uutiskirjeessä julkaistiin yhteensä 68 eri artikkelia.

Savon kirjastojen uutiskirjeen ohella alueen kirjastoille viestittiin sähköpostitse tärkeimmät ajankohtaiset asiat, kuten koulutuspäivät ja verkostoitumistilaisuudet. Uutiskirjeen uudet sisällöt kerättiin myös säännöllisesti yhteen ja viestittiin sähköpostitse.

Lisäksi käytössä on suljettu Facebook-ryhmä Savon yleiset kirjastot, johon oli vuoden 2018 lopussa liittynyt hieman alle 40 % alueen kirjastohenkilökunnasta. Ryhmässä jokainen voi jakaa kirjastoalaan liittyviä vinkkejä, kuulumisia tai kysymyksiä.

Koulutukset

Vuoden alussa otettiin käyttöön Adobe Connect koulutusten etälähettämistä varten. Alueellamme on pitkät välimatkat ja noin 1/3 kaikista kirjastoista (lähikirjastot mukaan lukien) on sellaisia, joissa työskentelee vain yksi tai kaksi henkilöä, joten koulutuksiin osallistuminen paikan päällä on usein hankalaa. Tästä syystä etäosallistumismahdollisuus on erittäin tärkeä.

Koulutussuunnittelussa haluttiin ryhtyä luomaan laajempia oppimiskokonaisuuksia yksittäisten koulutuspäivien sijaan. Toiminnan alussa koulutuspäivien ympärille ei vielä ehditty suunnitella juurikaan lisämateriaalia, mutta syksyllä 2018 toteutettiin onnistunut digitaalisten oppimiskokonaisuus ”Digiajan käsikirja liftareille”. Vuoden aikana haluttiin myös kokeilla erilaisia osaamisen kehittämisen muotoja ja kartoittaa, millainen osaamisen kehittäminen toimii alueellamme parhaiten. Määrän sijaista keskityttiin laatuun ja huolelliseen sisältöjen suunnitteluun.

Vuoden 2018 koulutustilaisuudet ja osallistujamäärät:

- Savon kirjastojen verkostoitumispäivä, Varkaus 21.3.2018 (40 osallistujaa)
- EU:n tietosuoja-asetus muuttuu: koulutus yleisten kirjastojen henkilökunnalle
 - Kuopio 11.1.2018 (45 osallistujaa + 23 etäosallistujaa, yhteensä 68)
 - Mikkeli 19.4.2018 (11 osallistujaa)
- Kohtaamisia rivien väleissä -kirjallisuuden avaamisesta kirjastoissa
 - Mikkeli 26.4.2018 (12 osallistujaa)
 - Kuopio 27.4.2018 (18 osallistujaa + 24 etäosallistujaa, yhteensä 42)
- Johtajien ja esimiesten kehittämispäivä, Rantasalmi 5.10.2018 (22 osallistujaa)

Syksyn koulutusmoduuli Digiajan käsikirja liftareille:

- Digikoulutuspäivä 1: Kirjaston rooli digituen antajana
 - Kuopio 19.9.2018 (37 osallistujaa + 59 etäosallistujaa, yhteensä 96)
 - Mikkeli 20.9.2018 (17 osallistujaa)
- Digikoulutuspäivä 2: Miten ohjata ja kohdata? – välineitä asiakaspalveluun
 - Kuopio 28.11.2018 (22 osallistujaa + 40 etäosallistujaa, yhteensä 62)
 - Mikkeli 29.11.2018 (10 osallistujaa)
- Sukkulakiertue: digitaitojen pienryhmäopastukset
 - Iisalmi 30.10.2018 (osallistujat 12)
 - Varkaus 31.10.2018 (osallistujat 9)
 - Kuopio 1.11.2018 (osallistujat 12)
 - Savonlinna 7.11.2018 (osallistujat 14)
 - Mikkeli 8.11.2018 (osallistujat 15)
 - Mäntyharju 9.11.2018 (osallistujat 5)
 - Puijonlaakso 20.11.2018 (osallistujat 4)

Syksyn digikoulutuskokonaisuuteen **Digiajan käsikirja liftareille** kuului kaksi erilaista koulutuspäivää, jotka molemmat järjestettiin sekä Kuopiossa että Mikkelissä. Koulutusten tavoitteena oli syventää ymmärrystä digitaalisuudesta ja digitaalisen kulttuurin muodoista sekä tarjota välineitä digiopastamiseen liittyviin ongelma-kohtiin ja asiakastilanteisiin. Lisäksi kokonaisuuteen kuului 7 pienryhmäopastusta ("sukkulakiertue"), webinaareja sekä aineistonostoa itseopiskelua varten. Pienryhmäopastuskerroilla alueellista kehittämistehtävää hoitavat informaattikot antoivat lähiohjausta kirjastotyössä tarvittaviin keskeisiin digitaalisiin, kuten laitteisiin, e-aineistoihin ja asiakaspalvelun ongelmatilanteisiin hyvin konkreettisesti eri laitteilla opastaen. Lähiohjauskertoja suunniteltiin ennalta 5, joiden lisäksi niitä toteutettiin kirjastojen pyynnöstä 2. **Pienryhmäopastuksilla tavoitettiin kaikkiaan 71 alueen kirjastolaista.**

Vuoden aikana tuotettiin yhteensä viisi webinaaria, joita katsottiin vuoden aikana yhteensä 271 kertaa (tilanne vuoden lopussa 2018).

Koulutuspäivistä saatiin runsaasti palautetta. Palaute kerättiin SurveyPal-palvelun avulla jokaisen koulutuksen jälkeen. Kyselyssä oli vain muutama kysymys, jotta vastaaminen olisi nopeaa ja helppoa: vastasiko koulutus odotuksiasi, mikä olisi voinut olla toisin ja mikä koulutuksessa onnistui. Tilaa oli myös avoimelle palautteelle. Kokonaistyytyväisyyttä arvioitiin lisäksi numeerisesti asteikolla 1 – 5.

Arviot kokonaistyytyväisyydestä vaihtelivat välillä 4.23 – 4.7. Kaikkein parhaimmat arviot (4.7) sai kaunokirjallisuuden sisältöjä avaava Kohtaamisia rivien väleissä -koulutus. Sanallinen palaute koulutuksista oli hyvää: sisällöt ovat vastanneet odotuksia ja koulutuksista on saatu eväitä omaan työhön. Koulutuksilta toivotaan erityisesti käytännönläheisyyttä ja monipuolisia puheenvuoroja eri näkökulmista. Palautteissa kiitellään paljon myös toimivia etäyhteyksiä. Palautteissa on esitetty myös hyviä ideoita, kuten "pakollisten" etätehtävien tekemistä koulutusten ohessa. Havaittiin, että pienryhmille toteutettava lähiohjaus on alueellamme erityisen toimiva osaamisen kehittämisen muoto, jota kannattaa hyödyntää myös jatkossa.

Vuoden aikana järjestettyihin koulutuksiin osallistui yhteensä 451 henkilöä. Koulutusten alueellista kattavuutta tilastoitiin, ja kaikista Savon alueen kirjastosta osallistuttiin järjestettyihin koulutuksiin vuoden aikana.

Vertaisoppiminen

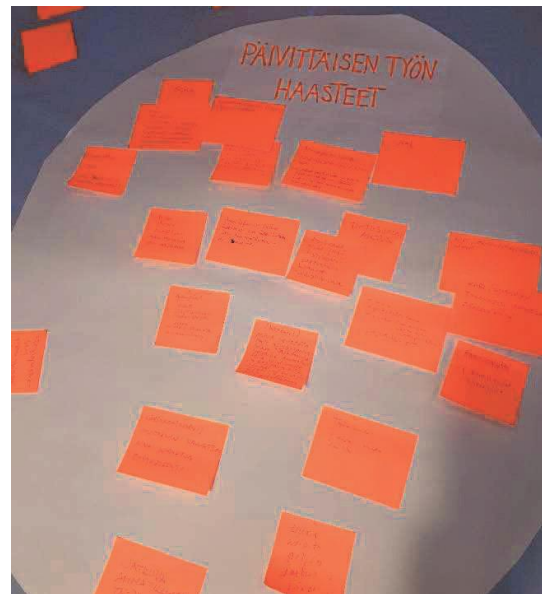
Yhtenä osaamisen kehittämisen ja verkostoitumisen muotona käynnistettiin vertaisoppiminen keväällä 2018. Vertaisoppiminen tarkoittaa työpaikoilla tapahtuvaa oppimista, jossa ohjaajina toimivat toiset työntekijät. Sen lisäksi että vertaisoppiminen koetaan usein innostavana ja konkreettisenä oppimisen muotona, se myös edistää toisiin kirjastoihin ja henkilökuntaan tutustumista, verkostoitumista, hyvien käytänteiden ja ideoiden jakamista sekä uusien taitojen oppimista ja osaamisen jakamista. Hyviä vertaisoppimisen paikkoja kartoitettiin kirjastokierrosten yhteydessä, mikä auttoi oppimiskertojen suunnittelussa.

Vuoden aikana yhteensä 5 henkilöä lähti vertaisoppimaan alueen toiseen kirjastoon. Oppimissisältöinä olivat itsepalveluajan käytännöt, omatoimikirjastot sekä lasten- ja nuorten osastojen tilaratkaisut. Vertaisoppiminen koettiin antoisana ja uusia ajatuksia herättävänä ja mukaan tarttui hyviä käytänteitä omaan kirjastoon vietäväksi. Vastaanottavissa kirjastoissa vierailijat otettiin lämpimästi vastaan. **Vertaisoppimisella edistetään myös alueen verkostoitumista ja yhteistyön tekemistä.**

Yhteistoiminta ja verkostoituminen

Savon kirjastojen keskinäistä yhteistoimintaa ja verkostoitumista tuettiin vertaisoppimisella, yhteisellä uutiskirjeellä sekä verkostoitumistilaisuuksilla ja yhteisellä opintomatkalla.

Verkostoitumispäivään Varkaudessa osallistui 40 henkilöä maaliskuussa 2018. Verkostoitumispäivän ohjelmaan sisältyi asiantuntijapuheenvuorojen lisäksi kiertelyä ideapajoissa, joissa suunniteltiin yhdessä tulevaa toimintaa ja tutustuttiin kollegoihin. Ideapajojen teemoina olivat pedagogiikka, digiohjaus ja koulutus, ja pajojen antia käytiin läpi jo päivän aikana sekä koostettiin myöhemmin kattavasti uutiskirjeeseen.

Johtajien ja esimiesten kehittämispäivässä lokakuussa 2018 aiheina olivat työelämän muutos ja verkostotyön haasteet, joihin paneuduttiin yhdessä.

Yhteinen opintomatka Tampereelle toteutettiin 3.12.-4.12.2018 ja sille osallistui yhteensä 43 henkilöä alueen kirjastoista.

Opintomatalla tutustuttiin ohjatusti Tampereen pääkirjasto Metsoon, Sampolan kirjastoon ja sen makerspace-tilaan Tekomoon, Tampereen teknillisen yliopiston kirjastoon (TTY) sekä paluumatkalla reitistä riippuen joko Lahden pääkirjastoon tai Jyväskylän Palokan lähikirjastoon. Matka toteutettiin kahdella bussilla,

joita ajoivat eri reittejä: toinen lähti liikkeelle Iisalmesta, toinen Savonlinnasta. Opintomatkkaan kuului myös kirjailijavieras sekä verkostoitumista. Matkalta saatiin uusia ideoita etenkin kirjaston tiloihin, tekniikkaan ja lasten ja nuorten kirjastopalveluihin liittyen.

AVIn rahoittama hanke *Itä-Suomen kirjastojen osaajat* kartoitti ja loi osaamisverkostoja vuonna 2018. Hanketta hallinnoi Mikkelin seutukirjasto. Sovittiin, että osana alueellista kehittämistehtävää jatketaan verkostojen koordinoimista ja tukemista seuraavana toimintavuonna 2019, kun AVI-hanke on päättynyt.

Osaamistarpeiden kartoittaminen

Vuoden 2018 osaamisen kehittämisen pohjana oli syksyllä 2017 tehty työ, johon sisältyi useita tapaamisia alueen kirjastohenkilökunnan kanssa sekä runsaasti koulutustilaisuuksien yhteydessä kerättyjä toiveita. Vuoden 2018 aikana osaamistarpeita kartoitettiin sekä määrällisesti verkkokyselyn avulla että laadullisesti kirjastokierrosten yhteydessä.

Verkkokysely osaamisen tarpeista

Kysely osaamisen tarpeista oli avoinna 8.8.-31.8.2018 ja siihen vastasi yhteensä 136 henkilöä Savon yleisistä kirjastoista. Kysely toteutettiin SurveyPal-alustalla, ja siinä kartoitettiin osaamista sekä määrällisesti että laadullisesti. Kyselystä oli kaksi versiota: työntekijöiden versio sekä johtajille ja esimiehille suunnattu laajennettu versio. Kyselyllä pyrittiin löytämään osaamisen kuiluja: ensin arvioitiin omaa osaamisen tasoa keskeisiin työn osa-alueisiin, sen jälkeen samojen työn osa-

Vankilakirjastoyhteistyö

Vankilakirjastoyhteistyö käynnistettiin Kuopion vankilan kanssa Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistuksen mukaisesti, yhteistyössä muiden vankilakirjastotyötä hoitavien kirjastojen (Turku, Oulu, Tampere) kanssa vuoden 2018 alussa. Vankilakirjastotyötä ryhtyi hoitamaan kirjastovirkailija 30 % työpanoksella. Työ aloitettiin Kuopion vankilasta sopivia toimintamalleja pohtien ja kokeillen. Heti vuoden alussa järjestettiin tapaaminen Kuopion vankilan johdon, kirjastosta vastaavan opinto-ohjaajan sekä alueen Rikosseuraamuslaitoksen kehityspäällikön kanssa. Tapaamisessa linjattiin yhteistyötä ja tutustuttiin Kuopion vankilan kirjastoon. Tapaamisen jälkeen yhteistyö jatkui tiiviinä. Kuopion vankilassa

ajankohtaista oli kirjaston siirtäminen toiseen tilaan, joten kirjastovirkailija antoi asiantuntija-apua kokoelmatyöhön, erityisesti poistoihin, sekä uuden kirjastotilan järjestämiseen liittyen. Vankilan kirjaston muutto uusiin tiloihin tapahtui syksyllä 2018.

Vangeille laadittiin vuoden alussa kysely, jonka avulla pohdittiin mahdollisia yhteistyön muotoja ja toiminnan järjestämistä. Vankilayhteistyötä tekevä kirjastovirkailija auttoi vuoden aikana muutaman uuden toimintamuodon käynnistämisessä. Kesällä vangeille käynnistettiin pelikerho, joka kokoontui yhteensä 9 kertaa ja joka tavoitti joka kerta 4-6 vankia (yhteensä 42 osallistujaa). Syksyllä käynnistettiin iltasatuja lapsille -toimintamalli, jossa järjestettiin mahdollisuus lukea satuja omalle lapselle tai läheiselle. Lukeminen videoitiin ja lähetettiin muistitikulla kirjan kanssa vastaanottajalle. Lukijat kokivat tämän toimintamuodon tärkeäksi. Syksyn aikana 2 henkilöä luki satuja yhteensä 3 lapselle. Lisäksi järjestettiin yksi kirjailijavierailu (Atik Ismail, osallistujina 8 vankia ja 2 henkilökunnan jäsentä) sekä Erkkä Mykkäsen järjestämä kirjoittamistyöpaja (7 vankia, 2 henkilökunnan jäsentä). Kirjailijavierailun ja kirjoittajatyöpajan yhteydessä vankilan henkilökunta sai ohjeistusta siitä, kuinka he voivat järjestää vastaavia tilaisuuksia itse jatkossa. Avovangeille järjestettiin Kuopion pääkirjastossa tiedonhakuun liittyvä opastus, johon osallistui 5 avovankia ja vankilan ohjaaja.

Vuoden aikana osallistuttiin aktiivisesti vankilakirjastoyhteistyön kansalliseen suunnitteluun ja vierailtiin Turun ja Käyrän vankiloissa sekä tutustuttiin monikulttuuriseen kirjastoon ja sovittiin yhteistyöstä.

Antokaukolainaus

Kuopion kaupunginkirjasto lähetti antokaukolainoja vuoden 2018 aikana yhteensä 2060 kappaletta. Annettujen kaukolainojen määrä nousi 62 % edellisvuoteen nähden.